

**ФОЛЬК-ЕЛЕКТРОНІКА:
МІЖ «МЕЙНСТРИМОМ» І «АРТХАУСОМ» (НА МАТЕРІАЛІ
ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА БІЛОРУСЬКИХ АВТОРІВ)**

А.І. Бондаренко

*здобувач кафедри технологій мистецтва
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(Україна, м. Київ)*

Поляризація мистецтва між «мейнстрімом»¹ та «артхаусом»², як і поділ культури на масову та елітарну, була осмислена філософами ще в першій половині минулого століття (зокрема Х. Ортега-і-Гассет, Т. Адорно). Попри завірення прихильників постмодерного світогляду у відході цього поділу в минуле, проблеми поляризації елітарного і масового залишаються актуальними в сучасній культурології [4; 6].

Останнім часом, поряд з елітарною, у протиставленні до масової опиняється і національна культура. Українські культурологи відзначають, що масова культура перешкоджає збереженню культурної самобутності, формує національний нігілізм [1; 3], а також створює передумови для її переходу у периферійне положення по відношенню до російської і, частково, західноєвропейської [5]. На нашу думку це повною мірою стосується як української, так і білоруської культури.

Поляризація масового та елітарного, національного і пристосовницького, залишає місце для широкого спектру явищ, що знаходяться між цими двома полюсами, одним із яких є музичний напрямок фольк-електроніки.

Напрямок фольк-електроніки³ може бути охарактеризований поєднанням специфічних електронних звучань з використанням музичного фольклору і для окресленої вище культурологічної проблеми являє особливий інтерес. Фольклор, первісно будучи орієнтованим на якнайширше коло людей, витісняється формами масової культури у простір інтересів мистецької і наукової еліти, тоді як електронна музика – навпаки, народжена як вузько-експериментальна галузь, знаходить свою нішу і стає невід’ємною частиною масової культури. З’ясуємо місце і роль фольк-електроніки в цьому протистоянні.

¹ Mainstream – англomовний термін, що позначає напрямок у тій чи іншій галузі культури, сповідуваний у поточний момент більшістю. В музичному мистецтві «мейнстрім» зазвичай іменується терміном «популярна музика».

² Art-house – англomовний термін, що стосується переважно кінематографу, розрахованому на вузьке коло поціновувачів, що ставить його в опозицію до масового кіновиробництва. В музичному мистецтві аналогом цього терміну є «Art music», що українською мовою перекладається як «академічна музика».

³ Зустрічається також термін «етно-електроніка», проте на наш погляд більш вдалим є саме «фольк-електроніка», що вказує на фольклорну (тобто народно-творчу) складову і є співзвучним до інших подібних вже усталених термінів – «фольк-рок», «фольк-опера», «неофольклоризм» і т.п.

Найбільш своєрідним надбанням фольк-електроніки є поєднання електронних звучань з автентичною манерою співу та інструментальних награвань. В Україні першим досвідом у цьому напрямку є альбом «Contaminated sound» Олександра Несторова (1998), що являє собою 15 традиційних пісень та інструментальних награвань з регіону нинішньої Чорнобильської зони у виконанні ансамблю автентичного співу «Древо» [2, с. 51–52]. Нестеров уникає чітких ритмо-структур, експериментуючи натомість з нашаруваннями звукових ефектів, звучанням клавесину, саксофону, дзвонів, що зближує цей альбом з традиціями академічної музики.

Досвід Несторова був продовжений Аллою Загайкевич у проекті «Nord/Ouest» (2011), в якому електронні звучання утворюють багатопланове напластування, що мають власну, розгалужену драматургію розвитку і утворюють рівноправний діалог з автентичним співом та награваннями на скрипці, сопілці та інших інструментах. Загайкевич також уникає спрощених фактурних і ритмічних рішень, що захищає її музику від адорації широкими масами.

Ближчим до популярних традицій є досвід поєднання електроніки з автентичним співом у творчості українських музикантів Катерини Кондратенко (Катя Chilly), Сергія Кіндзерського (*Kind of Zero*), Андрія Кириченка, гурту «Stelsi», а також білоруських – гуртів «Палац», «Троїца» і «Testamentum Terrae». В їх композиціях електроніка виконує роль ритмічного і гармонічного супроводу, накладаючись на спів або інструментальні награвання у наближеній до автентичної манері.

Відмітимо однак, унікальні художні рішення. Так, в альбомі К. Кондратенко «Я молодая» (2006) знаходимо унікальні приклади поєднання автентичного вокалу з високим, «фальцетним» співом. Фольк-електронна співпраця С. Кіндзерського з ансамблем «Марвінок», представлена альбомами «Happy People» (2008) та «My Mantra» (2010), переважно спирається на традиції напрямку драм-н-бейс, проте присутні й оригінальні фольклорно-інспіровані електронні рішення: наприклад, в «Коломийках» басова лінія зі змінною частотою зрізу фільтру виконана тембром народного інструменту – дрімби. Творчість А. Кириченка представлена альбомом, записаним у співпраці з ансамблем «Ойра» – «A Tangle of Mokosha» (2010), що включає 10 різнохарактерних народних пісень. А. Кириченко орієнтується на широкий спектр напрямків від ембієнту до IDM, ритмічна сітка в його композиціях виконана легшим звучанням, натомість більше уваги приділено подовженим педальним звучанням, колористичним ефектам або глісандуючим звукам у верхньому шарі фактури.

В якості фольк-електронного позиціонує себе гурт «Stelsi», в доробку якого виділяються альбоми «Там» (2005) і «Товариство з безмежною відповідальністю» (2008). В останньому альбомі особливо відзначимо електронний ремікс на пісню «Шуміла ліщина» з вокалом Ніни Матвієнко, супровід якого спирається на відому обробку М. Скорика цієї пісні, однак

виконаний електронними тембрами. Оригінальним в ряді композицій є поєднання хіп-хопу з коломийками.

Білоруський автентичний спів в поєднанні з електронікою найяскравіше представлено в альбомі «Танчыць Палац» (2008) гурту «Палац». В композиціях цього альбому використані білоруська колісна ліра, білоруська дуда, сопілки, дудка і голосові семпли, зібрані у фольклорних експедиціях. Електронний супровід витриманий в традиціях легкої танцювальної музики таких напрямків як диско і хаус. Поєднанням фольклору з танцювальною електронікою характеризується також дебютний проект групи Testamentum Terrae та Микити Семенкова «Рава», в пісні «Вулічка» відмітимо оригінальний прийом – електронно виконані темброві модуляції звуку волинки.

Ближчими до експериментального напрямку виглядають атмосферичні електронні звучання з складним ритмом (3+5) у пісні «Ой, рана, рана» етно-гурту «Троїца» (альбом «Жар-жар», 2009). Особливо цікавими є творчі експерименти тріо «New Image Orkestra», учасниками якого є акордеоніст фольк-гурту «PortMone» Олексій Ворсоба, солістка етно-джазового гурту «Акана» Ірена Котвицька і музикант-електронник Андрій Жуков. В композиції «Я поїду» цього тріо спостерігаємо неочікувані співставлення вокалу, акордеону і різнопланових електронних звучань, автентична мелодія з мінливими нашаруваннями дисонантних гармоній створюють унікальну сюрреалістичну атмосферу цього твору. Відзначимо також цікаві ритмічні модуляції і тембрально-образні переключення в композиції «Проведу».

Як засвідчує практика, більшою популярністю, однак, користуються твори, в яких і специфічне електронне звучання, і елементи автентики лишаються завуальованими, підпорядковуючись загальній канві, витриманій в популярній стилістиці із властивим естрадним вокалом, і ритмічною опорою на стандартну ритм-секцію. Прикладами такого роду композицій є відомі завдяки конкурсам «Євробачення» пісня Руслани Лижичко «Дикі танці», та кліп із співачкою Інною Бордюг (Злата Огневич) «The Кукушка», обидві виконувані естрадною манерою, аранжовані з опорою на традиційні для поп-музики ритми і тембри.

Закцентуємо увагу на особливій ролі пружної ритмічної сітки, що з одного боку накладає жорсткі обмеження на агогічну свободу виконання, з іншого – сприяє легкості сприйняття і, відповідно, наближенню до популярної традиції. Як влучно зазначив з цього приводу Є. Долгіх «людям подобається, і вони легко сприймають все що завгодно, тільки поклади на чіткий ритм!... Як робиться більшість реміксів? Береться те, що було і кладеться на дискотечний ритм. Все!»⁴

Ступінь входження до масової культури з певним наближенням можна показати кількісно. Наприклад, на момент підготовки нашої роботи, на сайті

⁴ Передача "Культур-мульти" з Євгенієм Долгіх та учасниками тріо «New Image Orkestra» на Інтернет-потралі Tut.by. Режим доступу: <http://news.tut.by/tv/256194.html>. Переклад з російської автора.

YouTube кліп «Wild dances»⁵ було переглянуто більше 2 мільйонів разів, «The Кукушка»⁶ – 400 тисяч разів, тоді як «Коломийки» Кіндзерського з «Марвінком»⁷ – близько 1300 разів, «Two Colors of Wind» А. Загайкевич⁸ – близько 460 разів, «Як поїду» New Image⁹ – 139. Наведені цифри показують, що спрямованість на унікальні поєднання електронних і автентичних звуків та уникнення властивих танцювальній музиці пружних ритмоструктур утримують композицію в лоні елітарного мистецтва, це значною мірою підтверджує справедливість наведеної вище тези про орієнтацію масової культури на національний нігілізм і в музичному мистецтві.

Якою в цьому випадку є роль фольк-електроніки? Музиканти «Марвінку», говорячи про співпрацю з С.Кіндзерським, відзначають, що поява в творчості таких артистів української пісні є «вагомим внеском у розвиток народних традицій та донесення народної пісні до широкого кола слухачів»¹⁰. Вважаємо, що ця позиція справедлива і щодо інших музикантів фольк-електронного напрямку. Дійсно, як поціновувачі драм-н-бейсу в творах С. Кіндзерського, так і поціновувачі експериментальної електроакустики в творах А. Загайкевич відкривають для себе новий, невідомий раніше пласт культури – народну пісню. В той же час шанувальники народної пісні в творах згаданих авторів відкривають для себе її нові художні можливості, пов'язані з поєднанням із сучасними жанрами.

Підіб'ємо підсумки. Як на українській, так і білоруській сцені, балансує між «мейнстрімом» та «артхаусом», фольк-електроніка стала одним із напрямків, альтернативним периферійним та пристосовницьким тенденціям. В той же час, національна самобутність, як і уникнення стандартизованих танцювальних ритмів, залишається ефективним засобом захисту композицій від масової адорації.

1. Асеева, О.А. Деструктивний вплив масової культури в культуротворчому опануванні сучасних цінностей української культури / О.А. Асеева // Інтелект. Особистість Цивілізація: темат. зб. наук, пр із соц.-ф. зос. пробл. Вип. 9 / голов. ред. О.О. Шубін. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – С. 22–27.

2. Загайкевич, А. Українська електронна музика: практика дослідження / А. Загайкевич // Музика в інформаційному суспільстві: збірник наукових статей / [упорядник І.Б. Пясковський] – Київ, 2008. – С. 39–62.

3. Лозко, Г. Національні цінності на тлі глобального хаосу / Г. Лозко // Слово Просвіти. – 2010. – № 21. – 27 травня – 2 червня.

4. Панталієнко, В.В. Проблеми масової та елітарної культури на сучасному етапі / В.В. Панталієнко // Науковий вісник Національного

⁵ Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=IyBXUwIPL4U>

⁶ Режим доступу: http://www.youtube.com/watch?v=Nd_N6VsdIuQ

⁷ Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=6EJmXd6W5oM>

⁸ Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=z2aEqb4vUyM>

⁹ Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=kf1JfDT5pu4>

¹⁰ Див. сторінку гурту «Марвінок» в Контакті. Режим доступу: <http://vk.com/club14477315>

університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. – Вип. 137. – Київ : КНУБП, 2009.

5. *Сюта, Б.* Глобалізаційні та периферизаційні процеси в культурі як чинник організації художньої цілісності в сучасній музиці / Б. Сюта. – Дрогобич : Коло, 2007. – 60 с.

6. *Daszkiewicz, W.* Charakterystyka kultury masowej / W. Daszkiewicz // Cyliwizacja. – 2010. – № 33. – S. 55–65.

РЕПОЗИТОРІЙ БГУКИ